

Zieleń jako istotny element tworzenia przestrzeni społecznych

Greenery as an essential element of creating social spaces

Streszczenie

Tworzenie oraz podtrzymywanie więzi sąsiedzkich to od lat wyzwanie dla socjologów i urbanistów. Oddzielenie przestrzeni publicznych od prywatnych oraz czytelne określenie ich granic jest ważnym elementem funkcjonowania mieszkańców ze sobą, w ich środowisku zamieszkania. Obszary mieszkaniowe, takie jak wiedeńskie Monte Laa, czy gdańska Dzielnica Garnizon są przykładami, które pokazują jak istotną rolę w kształtowaniu przestrzeni sąsiedzkich i aktywizacji lokalnych kontaktów społecznych ma zieleń, która nierzadko staje się ich inicjatorem. Niniejszy artykuł ma na celu ukazanie jaki udział w tworzeniu oraz segregacji przestrzeni ma zieleń, która może stać się naturalną barierą wyznaczającą dane strefy, dynamizować działania mieszkańców, wpływając na zawiązywanie więzi sąsiedzkich oraz zapewniać lepsze samopoczucie jej użytkownikom.

Abstract

The establishment and maintenance of neighbourly ties has been a challenge for sociologists and urban planners for years. The separation of public spaces from private ones and the clear demarcation of their borders is an important element of the residents' functioning relative to one another in their housing environment. Residential areas, such as the Viennese Mote Laa or the Gdańsk district of Garnizon are examples which show the significant role of greenery in the shaping of neighbourly spaces and the activation of local social contacts – which are often initiated by said greenery. This article is meant to illustrate the involvement of greenery in the creation and segregation of space, as it can become a natural barrier delineating given zones, make the actions of residents more dynamic, influencing the formation of neighbourly ties and ensure a better well-being of its users.

Słowa kluczowe: zieleń, obszary mieszkaniowe, przestrzeń społeczna
Keywords: greenery, residential areas, social space

1. Wprowadzenie

Zgodnie z teorią funkcjonującą w dziedzinie urbanistyki, przestrzenie możemy podzielić na trzy grupy: publiczną, społeczną (zwaną też sąsiedzką, półpubliczną lub półprywatną) oraz prywatną. Niepodważalnym jest fakt, że (zgodnie z powiedzeniem „mój dom, moją twierdzą”) przestrzeń prywatna jest obszarem, który najtrudniej jest naruszyć w sposób przypadkowy, nieintencjonalny. Trudno byłoby przeoczyć moment, którym w ową przestrzeń wchodzimy. Zazwyczaj jest ona zamknięta, ogrodzona, zaznaczona w sposób nie pozostawiający wątpliwości. Oczywiście można przytoczyć przykład percepcji i segregacji stref, w zależności od kultury w jakiej żyjemy, o jakim pisze E. Hall¹, jednak tutaj pozostajemy w sferze rozważań dotyczących odbioru przestrzeni w kulturach europejskich postrzegających ją w ten sam sposób.

Zazwyczaj podobnie odczuwamy przestrzenie publiczne, które poprzez swą ogólnodostępność oraz towarzyszące usługi, są łatwo odczytywane jako takie. To obszary, które są kontynuacją struktury miejskiej² i zazwyczaj takie cechy posiadają. Przestrzeń publiczna klasyfikowana jako miejsce ogólnodo-

stępne, o którym decydują nie tylko mieszkańcy, również władze lokalne lub miejskie. Zaliczyć do niej można place, skwery, parki, ulice, wszystkie te strefy, w których znaleźć może się każdy, kto ma na to ochotę.

Najtrudniejszym do określenia pozostaje obszar „pomiędzy” opisywanymi powyżej sferami. Tak zwana strefa półpubliczna, zwana też sąsiedzką to przestrzeń, która w zależności od tego jak jest zaprojektowana, może spełniać swoją rolę, motywować użytkowników do korzystania z niej, nawiązywania i zacieśniania więzi społecznych lub stać się „martwym kadrem”, który nie zachęca do działań czy obecności ludzi.

Ważnym aspektem zaspakajania potrzeb każdego człowieka jest kontakt z innymi przy jednoczesnej potrzebie odosobnienia. Aby znaleźć złoty środek między tymi sprzecznymi stanami, Ch. Montgomery pisze o „społecznym życiu drzew”, czyli takiej mocy natury, która podnosi poczucie szczęścia i obniża pobudzenie, jednocześnie aktywizując życie społeczne mieszkańców³. Opisuje badania F. Ming Kuo oraz W. Sullivana, którzy spacerując po dzielnicy mieszkaniowej w Chicago zauważyli jak obecność zieleni w podwórkach pomiędzy niskimi blokami wpływa na ich użytkowanie. Te które wyglądały jak „betonowe pustkowia” były wyludnione, natomiast te, na których występowała jakakolwiek forma zieleni, nawet zaniedbana, tętniły życiem.

Na postawie analizy obszarów mieszkaniowych Monte Laa w Wiedniu oraz Dzielnicy Garnizon w Gdańsku – Wrzeszcz, autorka stara się pokazać jak znaczący wpływ na kształtowanie i odbiór przestrzeni, w różnych rodzajach stref, ma zieleń.

2. Osiedle Monte Laa, Wiedeń

Dzielnica położona w południowo-zachodniej części Wiednia, pomiędzy Laaer Berg Strasse, Aberggasse oraz Urselbungeeggasse; ze względu na autostradę A23, była to obszarem trudnym do zainwestowania. Nie budziła więc zainteresowania inwestorów. Dopiero za sprawą Alberta Wimmera okolica zyskała szansę na uzyskanie nowego, użytkowanego i „żyjącego” charakteru. Architekt zaproponował realizację obszaru mieszkaniowego nad drogą A23. W rezultacie powstał tunel o szerokości 23m oraz długości 200m, a ponad nim, wielkomiejska dzielnica mieszkaniowa scalona multifunkcyjną, linearną przestrzenią publiczną – Parkiem Monte Laa, przebiegającą na osi wschód zachód. Stała się ona głównym założeniem kompozycji urbanistycznej. Długość Parku Monte Laa to około 500 m, a szerokość waha się od 25 do 40 m⁴.

Autorką projektu omawianej przestrzeni jest Martha Schwarz⁵. Układ jest silnie zgeometryzowany, występują w nim powtórzenia, rytm, oraz różnobarwność elementów wchodzących w jego skład. Zrealizowane nawierzchnie są w kolorze żółtym oraz grafitowym, rampy czerwonym, a roślinność to nie tylko pasma zielonych trawników, lecz także białe i różowe drzewa wiśni ozdobnych. Kontrasty kolorystyczne oraz różnice faktur nawierzchni, ułatwiają poruszanie się po Parku Monte Laa (il. 1). Rampy, oprócz niwelacji różnic terenu, służą także zaakcentowaniu obecności pięciu placów. Każdy z nich dedykowany jest do innej grupy użytkowników. Pierwszy (A) to trawiaste tarasy z akcentem rzeźbiarskim w formie ramy; drugi (B) ukształtowany w formę amfiteatru; trzeci (C) środkowy

A public space is classified as a generally accessible place, decisions about which are usually made not only by residents, but also local or municipal authorities. It includes squares, green squares, parks, streets, all the zones in which everyone who so wishes can find themselves in.

The area “in between” the aforementioned zones remains the hardest to define. The so-called semi-public zone, also called the neighbourly zone, is a space which, depending on the manner of its design, can fulfil its role, motivate users to make use of it, form and tighten social bonds or become a “dead frame”, which does not encourage action or the presence of people.

An important aspect of meeting every person's needs is contact with others, with a simultaneous need for separation. In order to find the balance between these contradicting states, Ch. Montgomery even wrote about the “social lives of trees”, which is the power of nature that increases the feeling of happiness and lowers excitement, while at the same time stimulating the social lives of residents³. He described the studies by F. Ming Kuo and W. Sullivan, who, when walking across the residential districts of Chicago, observed how the presence of trees in the courtyards between low blocks affects their use. Those that looked like a “concrete wasteland” were depopulated, while those in which there was any form of greenery, even in a neglected state, teemed with life.

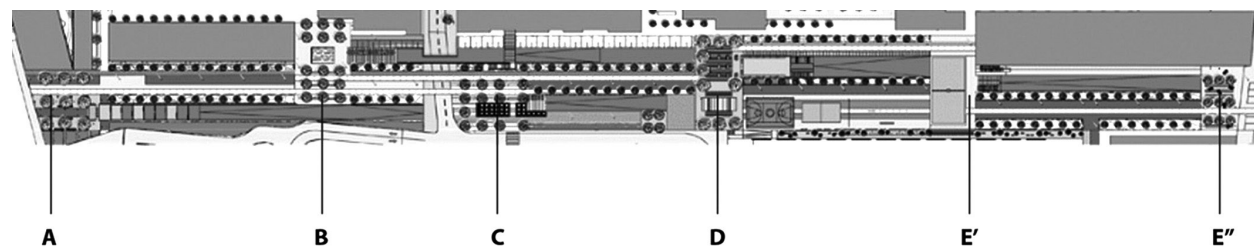
Based on an analysis of the residential areas of Monte Laa in Vienna, as well as the Garnizon district in Gdańsk – Wrzeszcz, the author has made an attempt to show just how significant is the influence of greenery on the shaping and reception of space in different types of zones.

2. The Monte Laa estate, Vienna

The district is located in the south-western part of Vienna, between Laaer Berg Strasse, Aberggasse and Urselbungeeggasse; due to the A23 motorway it was an area that was difficult to develop. It thus generated little interest among developers. It was only due to Albert Wimmer that the area gained the chance to obtain a new, active and “living” character. The architect proposed the construction of a residential area above the A23 motorway. As a result, a tunnel with a width of 23 m and a length of 200 m was built, and above it a downtown residential district bound by a mixed-use, linear public space – Monte Laa Park, running along its east-west axis. It became the main element of urban composition. The length of Monte Laa Park is around 500 m, while its width varies from 25 to 40 m⁴.

The author of the design of the abovementioned space is Martha Schwarz⁵. The layout is highly geometricised, featuring repetitions, rhythm and a multitude of colours in its constituent elements. The paved surfaces were built in the colours yellow and graphite, the ramps in red, and greenery is not limited to belts of green lawns, but also features white and pink ornamental cherry trees. Colour contrasts and differences in the textures of surfaces make it easier to navigate Monte Laa Park (ill. 1). The ramps, apart from the evening out of terrain differences, also serve to accentuate the presence of five squares. Each of them is dedicated to a differ-

* Mgr inż. arch. Martyna Bednarz, Katedra Kształtowania Środowiska Mieszkaniowego, Instytut Projektowania Urbanistycznego, Wydział Architektury Politechniki Krakowskiej / Mgr inż. arch. Martyna Bednarz, Chair of the Shaping of the Housing Environment, Institute of Urban Design, Faculty of Architecture, Cracow University of Technology, e-mail: martyna.bednarz@gmail.com

Il. 1. Wiedeń, Plan przestrzeni Parku Monte Laa z opisem placów (opracowanie M. Bednarz, na podst. źródła: http://www.3zu0.com/fileadmin/_processed_/3/7/csm_075_10_plan_01_6084df19d8.gif, odłona z dnia 13.01.2017) / Vienna, plan of the spaces of Monte Laa Park with a description of its squares (by M. Bednarz, based on: http://www.3zu0.com/fileadmin/_processed_/3/7/csm_075_10_plan_01_6084df19d8.gif, retrieved on 13.01.2013)

– z akwenami dającymi efekty świetlne; czwarty (D) to skate park z dużą piaskownicą-plażą; oraz piąty (E) „taras miejski”, z jednej strony zielonej rampy (E') betonowy „plac – podest”, z drugiej (E'') zielony „balkon” zamykający pasmo Parku Monte Laa, z widokiem na całe założenie⁶.

Obszar mieszkaniowy, to założenie, w skład którego wchodzi piętnaście zespołów o różnorodnych formach. Zauważyć można wielobarwne tarasy z zielenią, loggie, podcienia w parterach budynków, mostki między budynkami, rozczłonkowanie brył. Taka forma architektury umożliwiła stworzenie przestrzeni sprzyjających nawiązywaniu więzi sąsiedzkich. Liczne zielone skwery, placówki oraz tarasy, tworzą miejsca przyjazne człowiekowi, dostępne dla każdego, jednak w wydzielonych obszarach, tak że tworzą one enklawy dla mieszkańców. Aranżacja przestrzeni w tych miejscach może sprawić, że staną się one atrakcyjne dla szerszego grona użytkowników. Skwery z zielenią, instalacjami wodnymi w formie rynien, kamieniste nawierzchnie placów, ławki, leżaki to elementy, które znaleźć można także w strefach półprywatnych.

Całość założenia posiada bardzo atrakcyjnie poprowadzone ciągi piesze, są one w strefie Parku Monte Laa, bezkolizyjne z ruchem kołowym. W taki sam sposób zostało wyznaczone dojście do Centrum Edukacyjnego – Campus Monte Laa, w którym znajduje się przedszkole oraz szkoła. Miejsce to sąsiaduje linią Parku, wpisuje się w jego część, wraz z założeniami typowymi dla obiektów edukacyjnych, takich jak boiska czy place zabaw.

„Wyrzucenie” ruchu kołowego poza obszar osiedla, spowodowało zwiększenie poczucia bezpieczeństwa mieszkańców. Dzieci mogą się po tym terenie poruszać samodzielnie, bez nadzoru rodziców, zarówno jeśli chodzi o korzystanie z oferty edukacyjnej, jak i możliwości użytkowania przestrzeni publicznej.

ent group of users. The first (A) features grassy terraces with a sculptural accent in the form of a frame; the second (B) is shaped like an amphitheatre; the third (C), middle one – features pools providing lighting effects; the fourth (D) is a skate park with a large sandbox-beach; the fifth (E) is an “urban terrace”, with a concrete “square-plinth” from one side of the green ramp (E'), while from the other (E'') is a green “balcony” which encloses the belt of Monte Laa Park, with a view of the entire layout⁶.

The residential area is a layout which is comprised of fifteen complexes featuring diverse forms. We can observe colourful terraces with greenery, loggias, arcades on the ground floors, bridges between buildings, a complex shaping of forms. Such a form of architecture has made it possible to create spaces that are conducive to the formation of neighbourly ties. Numerous green squares, small squares and terraces create places that are friendly to man, accessible to all, yet placed in separated areas so that they form enclaves for residents. The arrangement of space in these areas can make them become attractive to a wider group of users. Squares with greenery, water installations in the form of troughs, the stony surfaces of squares, benches and loungers are elements that can also be found in semi-private areas.

The entirety of the layout has very attractively delineated pedestrian paths, which are located in the Monte Laa Park zone, safe from vehicular traffic. The path to the Educational Centre – Campus Monte Laa, which includes a kindergarten and a school – was delineated in the same manner. This area is adjacent to the line of the Park, being inscribed into a part of it, along with layouts typical of educational buildings, such as pitches or playgrounds. “Evicting” vehicular traffic outside of the housing estate has caused an increased sense of safety among residents. Children

Il. 2. Wiedeń, Monte Laa, Ogród warzywny (fot. M. Bednarz) / Vienna, Monte Laa vegetable garden

Il. 3. Wiedeń, Monte Laa, Zielony dziedziniec – przestrzeń sąsiedzka (fot. M. Bednarz) / Vienna, Monte Laa, Green courtyard – neighbourly space

Ślady partycypacji mieszkańców w organizacji życia osiedla, są mocno zauważalne. Ten najbardziej widoczny to urządzenie ogródka warzywnego i kwiatowego (il. 2), na uboczu Parku Monte Laa.

Osiedle sprawia wrażenie żywego, zarówno dzięki organizacji przestrzeni publicznej i sąsiedzkiej, wyposażeniu i urządzeniu stref zarówno półprywatnych, oraz ogólnodostępnych.

Wiele przestrzeni znajdujących się pomiędzy budynkami w środku założenia nosi znamiona zarówno przestrzeni publicznych jak i półpublicznych. Ich położenie wskazywałoby na to, że są one strefami sąsiedzkimi, jednak poprzez atrakcyjne zaaranżowaniu wewnątrz kwartałów i skwerów, zapraszają one także szersze grono użytkowników, aniżeli tylko mieszkańców najbliższych budynków.

Rozwiązanie problemu związanego z bliskością drogi A23, oraz niwelacja różnicy terenu w jego granicach, zaowocowało stworzeniem multifunkcyjnej przestrzeni – miejskiego parku, adresowanego do różnych grup użytkowników. Daje to możliwość korzystania z tej przestrzeni w sposób całkowicie swobodny, dorosłym w formie relaksu, dzieciom do twórczych zabaw oraz aktywności, a młodzieży do uprawiania sportów. Przede wszystkim, jednak, jest to doskonałe miejsce spotkań, nawiązywania znajomości oraz zacieśniania więzi; zarówno społecznych – „osiedlowych”, jak i bliższych – sąsiedzkich.

Wszystkie elementy przestrzeni noszą znamiona „wielkomiejskości”. Można je dostrzec w ukształtowaniu i wyposażeniu Parku Monte Laa, oraz formie architektury wschodniej części założenia.

Obszar dzielnicy Monte Laa kojarzy się z „wielkomiejskim parkiem mieszkalnym”⁷, w którym „ulica miejska”, „mieszkalnictwo” i „park” zyskują zupełnie nowe, przyjazne ich użytkownikom znaczenie.

3. Dzielnica Garnizon, Gdańsk – Wrzeszcz

Realizacja tego obszaru mieszkaniowego to przykład udanej rewitalizacji terenu powojennych XIX -wiecznych koszar. Głównym założeniem projektowym było stworzenie nie tylko przestrzeni mieszkaniowych, lecz także infrastruktury towarzyszącej takiej jak strefy o charakterze publicznym (usługi handlowe, gastronomiczne, bary, restauracje, place) oraz rekreacyjnym (place zabaw dla dzieci, zielone skwery i wprowadzenie wody do układu osiedla)⁸.

Od strony ul. K. Szymanowskiego znajdują się budynki mieszkalne, których forma i położenie względem siebie, utworzyło wewnętrzne skwery i dziedzińce przeznaczone do użytku dla mieszkańców. Zabudowa kwartałowa umożliwiła aranżację tych wnętrz na miejsca spotkań, nawiązywania więzi sąsiedzkich, dynamizuje życie społeczności lokalnej.

W omawianym przypadku kompozycja architektoniczna, w formie przekształconego układu kwartałów miejskich, umożliwiła utworzenie grupy sąsiedzkiej zamykającej się w ok. 100 osobach użytkujących daną przestrzeń.

Przy pomocy zieleni oraz elementów małej architektury zaprojektowano miejsca, które swą formą zachęcają do przebywania w nich, skłaniają do odpoczynku zarówno pasywnego jak i aktywnego. Przydomowe ogródki przynależące do mieszkań znajdujących się na parterze zostały „wydzielone”

can move on their own in this area, without the supervision of their parents, both when using the educational offering is considered, as well as when it comes to the possibilities of using the public space. The traces of the participation of the residents in the organisation of the life of the housing estate are readily observable. The most visible one is the arrangement of a vegetable and flower garden (ill. 2) on the side of Monte Laa Park. The housing estate appears lively, thanks to the organisation of its public and neighbourly space, as well as the furnishing and arrangement of both semi-private and generally accessible zones. Many of the spaces located between the buildings in the centre of the layout show characteristics of both public and semi-public spaces. Their location would indicate that they are neighbourly spaces, however, through the attractive arrangement of the interior of the courtyards and green squares they also invite a wider group of users that is not limited to the residents of the nearby buildings.

Solving the problem associated with the vicinity of the A23 motorway, as well as evening out the difference in terrain height within its borders resulted in the creation of a multifunctional space – an urban park, addressed to different groups of users. This provides the possibility of using this space in a manner that is absolutely free, allowing adults to relax, children to partake in creative play and activities, while the youth can engage in sports. Primarily, however, it is a perfect meeting place, to make acquaintances and tighten bonds; both social – “estate-based” ones, as well as closer – neighbourly ties.

The area of the Monte Laa district brings to mind a “big city residential park”⁷, in which the terms “urban street”, “housing” and “park” gain a completely new meaning that is friendly to their users.

3. Garnizon district, Gdańsk – Wrzeszcz

The construction of this housing area is an example of a successful urban regeneration of a post-military nineteenth century barracks complex. The main design objective was the establishment of not only housing spaces, but also their accompanying infrastructure such as zones of a public character (retail, services, gastronomy, bars, restaurants, squares), as well as a recreational one (playgrounds for children, green squares and the introduction of water into the layout of the estate)⁸.

From the side of K. Szymanowskiego Street there are residential buildings whose form and placement relative each other has created internal green squares and courtyards meant for use by residents. The urban-block-based buildings make it possible to arrange these interiors into places of meetings, forming neighbourly bonds and that make the life of the local community more dynamic.

In the case under discussion, the architectural composition, in the form of a transformed layout of urban blocks, has made it possible to create a neighbourhood group confined to around 100 persons using a given space.

Places that encourage remaining inside them as well as both passive and active rest through their form, have been designed with the help of greenery and street furniture. Gardens belonging to the owners of apartments located on the ground floor

Il. 4. Gdańsk, Dzielnica Garnizon, Przeszłość sąsiedzka w kwartale zabudowy, ul. Stachury 1-3, Szymanowskiego (fot. M. Bednarz) / Gdańsk, Garnizon District, Neighbourly space in the urban block at 1-3 Stachury Street, Szymanowskiego Street

Il. 5. Gdańsk, Dzielnica Garnizon, Plac zabaw w okolicy ul. M. Hemara (fot. M. Bednarz) / Gdańsk, Garnizon District, Playground near public space, M. Hemara Street area

za pomocą zieleni i to krzewy wyznaczają, w tym przypadku, granicę strefy prywatnej, jednocześnie dając możliwość swobodnego włączenia się w życie sąsiedzkie jeśli zachodzi taka chęć lub potrzeba. Mieszkańcy dostali też możliwość kontaktu z wodą swą formą i skalą dostosowaną do potrzeb przestrzeni sąsiedzkich. Pomiędzy budynkami przy ul. Stachury 1-3 a ul. Szymanowskiego 18-20 została zrealizowana fontanna, wraz ze stopniami znajdującymi się na wodzie, które mogą służyć mieszkańcom do rekreacji (il. 4). We wnętrzu tego kwartału znajdują się także stoliki do gry w szachy.

Kolejne wnętrza urbanistyczne mieszczące się w ciągu pierzei ul. Szymanowskiego, charakteryzuje się dużą ilością elementów powiązanych z naturą. Nawet utwardzone ścieżki zostały zrealizowane przy użyciu materiałów naturalnych takich jak żwir czy kamień. W tym wnętrzu zlokalizowana została także altanka w postaci pergoli porośniętej dużą ilością pnącej zieleni, przeznaczona do użytku mieszkańców.

W układzie całego obszaru Garnizon zieleni pełni bardzo ważną rolę, jest nie tylko elementem kompozycyjnym każdej ze stref, pełni również funkcję przestrzenną. Jej forma dopasowana jest do rodzaju dostępności charakteryzującego dany obszar. Zieleni znajdującą się w strefach publicznych cechuje duże uporządkowanie oraz naturalne wkomponowanie w teren, nie mniej jednak, nadal sprawia ona wrażenie bardziej reprezentacyjnej w swym charakterze.

Przy ulicy Hemara znajduje się obszar przestrzeni publicznej, która z racji swej lokalizacji między budynkami mieszkalnymi jest przeznaczona, w głównej mierze, dla mieszkańców. Elementy małej architektury i zieleni zostały tutaj zaaranżowane w sposób przyjazny dla człowieka. Zarówno skala jak i różnorodność form oraz faktur są czynnikiem wpływającym na odbiór całej przestrzeni, wkomponowującej się w ukształtowanie i funkcje budynków. Zieleni „wtopia” się w architekturę, w sposób naturalny i niewymuszony, porządkując strefy pomiędzy – czyli te które nie są już w pełni publiczne ale ciągle jeszcze nie są półprywatne, staje się dla nich bezpiecznym buforem.

Na południowym zachodzie znajduje się strefa Garnizon Kultury, o dominującej funkcji rekreacyjnej i usługowej. W jej granicach zlokalizowano Dom Kultury – Stary Melanż; miejsce spotkań, organizacji warsztatów, wystaw – Sztuka

have been “demarcated” using greenery and it is bushes that in this case mark the border of the private zone, while at the same time providing the ability to freely join in on neighbourly life when the need or desire to do so appears. The residents were also given the possibility of contact with water, which has been adapted through its form and scale to the needs of neighbourly spaces. A fountain has been built between the buildings numbered 1-3 Stachury Street and 18-20 Szymanowskiego Street, also featuring steps on the water, that can be used by residents for recreational purposes (ill. 4). The interior of the block also features tables for playing chess. Another urban interior located along the sequence of the frontages of Szymanowskiego Street is characterised by a large number of elements associated with nature. Even the paved paths have been built using natural materials like gravel or stone. A gazebo in the form of a pergola overgrown with a large amount of climbing plants, meant for use by residents, has been built in this interior.

Greenery plays a very important role in the layout of the entire area of Garnizon – it is not only a compositional element of each zone, but also fulfils a spatial role. Its form is adapted to the type of accessibility that characterises a given area. The greenery placed in public zones is characterised by a high degree of structuring and a natural manner of its composition across the area, however, it still appears to be more representative in its character. Near Hemara Street there is an area of public space, which, due to its location between residential buildings, is assigned, largely, for use by residents. Elements of street furniture and greenery have been arranged here in a manner that is friendly to man. Both the scale and the variety of forms and textures are a factor that influences the reception of the entire space, which is composed in to the shape and function of buildings. The greenery “melds” with architecture in a natural and unforced manner, structuring the zones – those that are no longer fully public but that are not yet semi-private, becoming a safe buffer for each.

In the south-west is the zone called Garnizon Kultury (garrison of culture in English – transl. note), with a dominant recreational and commercial form of use. Within its borders is a Community Centre – Stary Melanż: a place of meetings, the organisation

Wyboru oraz kluby i restauracje. Założeniem projektowym dla tego terenu było pozostawienie historycznej fasady budynków XIX koszarów wojskowych przy jednoczesnym dostosowaniu ich funkcji do potrzeb mieszkańców i użytkowników, spoza tego obszaru. W pobliżu Garnizonu Kultury zrealizowano strefę rekreacyjną, z placem zabaw dla dzieci, rusztowaniem z lin o wysokości ok. 10 m służącym do wspinaczki. Całość umieszczona została w zieleni i sąsiaduje ze zbiornikiem wodnym podkreślającym różnorodny charakter tej strefy.

Wschodnią część obszaru przy ulicach Słomińskiego oraz Norwida, cechuje wymieszanie funkcji oraz form architektonicznych. Obok budynków mieszkalnych znalazły się tutaj biurowce, oraz realizacja, o dużych jak na ten obszar gabarytach, mieszcząca apartamenty, przestrzenie biurowe oraz usługowe.

Również w tym obszarze we wnętrzach urbanistycznych znajduje się zieleni, jednak ma ona formę bardziej oszczędnej, stanowi jedynie akcent w uporządkowanej przestrzeni o cechach śródmiejskich.

W południowo – wschodniej części dzielnicy we współpracy ze studentami gdańskich wyższych uczelni został zrealizowany obszar „Garnizon dla Kreatywnych”. Są to przestrzenie warsztatowe, networking’owe mające na celu wspomaganie rozwoju, kreatywności oraz podnoszenie kompetencji młodych twórców. Nie bez znaczenia jest fakt, że powierzchnie te znajdują się w obiektach historycznych, których adaptacja na bieżące potrzeby użytkowników, jest przeprowadzana przez nich samych. Kolejnym istotną cechą wpływającą na charakter tych miejsc jest bliskość terenów zielonych, które mogą być wykorzystywane do prac twórczych w plenerze.

Analiza obszaru Osiedla Garnizon wykazuje, że dzielnica ta ma charakter wielofunkcyjny⁹, na który składają się budynki mieszkalne, biurowe oraz bogate zaplecze usługowe i rekreacyjne. Każdej z tych przestrzeni nieodzownie towarzyszy zieleni, która swą formą, skalą i funkcją dopasowana jest do charakteru miejsca, w którym występuje.

4. Podsumowanie

Dlaczego gradacja przestrzeni jest tak istotnym czynnikiem wpływającym na samopoczucie człowieka? Otóż niechciane kontakty społeczne sprawiają, że czujemy się „przytłoczeni” ,

of workshops, exhibitions – Sztuka Wyboru, as well as clubs and restaurants. The design assumption for this area was leaving the historical facade of the buildings of nineteenth century military barracks while at the same time adapting their functions to the needs of residents and users from outside of this area. A recreational zone was established near Garnizon Kultury, with a playground for children and a scaffold-like rope climbing installation with a height of around 10 m. The entirety has been placed amidst greenery and in the vicinity of a water body highlighting the varied character of the entire zone.

The eastern part of the area near Słomińskiego and Norwida streets is characterised by a mixing of functions and architectural forms. Office buildings have been placed beside residential ones, as well as a building of a size that is rather large in comparison to the rest of the area, housing apartments, as well as office and commercial spaces. This area also features greenery inside urban interiors, however, it has a more austere form, constituting only an accent within an ordered space with downtown qualities. In the south-eastern part of the district, in cooperation with the student of Gdańsk’s universities, an area called “Garnizon dla Kreatywnych” was established (Garrison for the Creative in English – transl. note). It includes a workshop and networking space meant to support development, creativity and improving the competencies of young creative people. Not without significance is the fact that these spaces are located in historical buildings, whose adaptation to the current needs of users has been performed by said users themselves. Another significant quality that influences the character of these spaces is the close proximity of green areas that can be used for open-air creative work.

An analysis of the Osiedle Garnizon area indicated that the district has a multifunctional character⁹, which is comprised of residential and office buildings, as well as a wealth of commercial and recreational supporting functions. Each of these spaces is inseparably accompanied by greenery, which – through its form, scale and function – is adapted to the character of the place in which it is located.

4. Conclusion

Why is the gradation of space such an essential factor affecting man’s wellbeing? It is because unwanted social contacts cause us to feel “overwhelmed”, the lack of an “intermediate” zone leads to man not being able to decide who and how often he would

Il. 6. Gdańsk, Dzielnica Garnizon, Wnętrze kwartału zabudowy, ul. Stachury 5 – M. Hemara 2 (fot. M. Bednarz) / Gdańsk, Garnizon District, The interior of urban block at Stachury 5 Street and M. Hemara 2 Street

brak strefy „pośredniej” powoduje, że człowiek nie może decydować w kogo i jak często chciałby spotykać. W rezultacie mieszkańcy obszarów, w których nie występuje segregacja przestrzeni ze względu na jej dostępność, nie zaprzyjaźniają się ze sobą, nie pomagają sobie nawzajem. Stworzenie przestrzeni, w której człowiek ma możliwość wejścia w kontakt wzrokowy z osobami, które tak jak on to tego obszaru przynależą, przy jednoczesnym zachowaniu możliwości wyboru, czy chce w bardziej intensywną relację wejść czy nie, jest istotnym czynnikiem dobrego samopoczucia.

Jak pisze Ch. Montgomery „Różne dowody i wyniki badań sugerują, że aby się do siebie zbliżyć, potrzebujemy nieco więcej dystansu do siebie nawzajem i trochę więcej natury (choć nie za wiele i niekoniecznie tego rodzaju natury, jaki mógłby wydawać się nam niezbędny)”.¹⁰ Z kolei Gehl pisze: „Dobrze zaprojektowana strefa przejścia może utrzymywać wydarzenia komfortowo – na wyciągnięcie ręki”¹¹.

Na przykładzie osiedla Garnizon można zaobserwować jak wygląda segregacja przestrzeni poprzez ukształtowanie form budynków w taki sposób, by naturalnie wprowadzić poczucie przynależności (lub jego brak) do danego fragmentu istniejącej tkanki. Tworzenie wewnątrz urbanistycznych dostosowanych swojej skali i „urządzeniem” w taki sposób, aby segregacja przestrzeni zaistniała w sposób czytelny dla wszystkich ich użytkowników, nie tylko mieszkańców. Zagospodarowanie terenu zielenią urządzoną oraz elementami małej architektury daje możliwość różnorodnych form aktywności – tworzenia wspólnot, więzi sąsiedzkich oraz lokalnych, poprzez miejsca spotkań, nie tylko wewnątrz kwartałów, lecz także w przestrzeni restauracji, kawiarni czy pobliskiej strefy rekreacyjno – usługowej „Garnizon Kultura”.

Jaki udział w tworzeniu oraz segregacji przestrzeni ma zieleń? Może stać się naturalną „miękką krawędzią” wyznaczającą dane strefy, aktywizować działania mieszkańców, wpływając na zawiązywanie więzi sąsiedzkich oraz, po prostu, zapewniać lepsze samopoczucie jej użytkownikom. Co więcej, Kuo¹² ustaliła, że zieleń wpływa na silniejsze poczucie przynależności do miejsca zamieszkania. Potwierdzają to także badania, o których pisze E. Stachura: „Niemał wszyscy respondenci są zgodni, że wokół budynków powinny znajdować się trawniki. Wyrażają także akceptację dla dużych drzew w osiedlu. [...] Zdaniem większości badanych zieleń powinna być ukształtowana w sposób swobodny...”, „Przeznaczenie części terenu otaczające go budynki w osiedlu na przydomowe ogródki wpływa korzystnie na identyfikację mieszkańców z miejscem i poprawia jakość więzi sąsiedzkich”¹³.

Podsumowanie kwestii poruszanych przez autorkę artykułu, dotyczących zieleni w miejskich obszarach mieszkaniowych, zawrzeć można w słowach J. Gehl’a: „Oprócz bezpośrednich walorów estetycznych, zielone elementy mają znaczenie symboliczne – komunikują o pięknie, rekreacji, samoświadomości, zrównoważeniu i różnorodności natury”¹⁴.

ENDNOTES

¹ Hall E., *Ukryty wymiar*, Warszawskie Wydawnictwo Literackie MUZA, Warszawa 2003.

² Schneider-Skalska G., *Zrównoważone środowisko mieszkaniowe; społeczne – oszczędne – piękne*, Wydawnictwo PK, Kraków 2012, p. 92.

want to meet. As a result, the residents of areas in which there is no segregation of space due to its accessibility do not befriend themselves and do not help each other. The establishment of a space in which man would have the possibility of making eye contact with people who also belong to an area, while at the same time preserving the possibility of choice regarding the formation of a more intensive relation or not, is an essential factor of wellbeing. As Ch. Montgomery wrote, all sorts of evidence and studies suggest that in order to become closer to each other, we need a little bit more distance from one another and a little bit more nature (although not too much and not necessarily of that type of nature that would appear necessary to us)¹⁰. Gehl, in turn, wrote that a properly designed passage zone can keep events comfortably at an arm’s length¹¹. Based on the example of Osiedle Garnizon we can observe the segregation of space through the shaping of the forms of buildings in such a manner as to naturally introduce a feeling of belonging (or a lack thereof) to a given fragment of existing tissue. The formation of urban interiors adapted through their scale and “furnishing” in such a manner that the segregation of space can occur clearly to all users, not only residents. Developing the area using arranged greenery as well as elements of street furniture enables various forms of activity – the formation of communities, neighbourly and local bonds, through meeting places not only in the interiors of urban blocks, but also in the spaces of restaurants, cafes or the nearby “Garnizon Kultura” recreational and service zone.

What is the role of greenery in the establishment and segregation of space? It can become a natural “soft edge” demarcating particular zones, increasing the activity of residents, influencing the formation of neighbourly ties as well as, simply, providing a better sense of wellbeing to its users. Furthermore, Kuo¹² determined that greenery facilitates a stronger feeling of belonging to one’s place of residence. This was also confirmed by studies written about by E. Stachura: “Nearly all respondents agreed that buildings should be surrounded by lawns. They also expressed acceptance of large trees on the housing estate. [...] According to a majority of respondents, greenery should be arranged in a freeform manner...”, “The use of most of the area surrounding the buildings in the housing estate as home gardens positively affects the residents’ identification with the space and improves the quality of neighbourly ties”¹³.

The author’s conclusion regarding the matters discussed in the article regarding greenery in urban residential areas can be contained in the words of J. Gehl, that apart from direct aesthetic qualities, green elements are of symbolic significance – they communicate beauty, recreation, self-awareness, sustainability and diversity of nature¹⁴.

ENDNOTES

¹ Hall E., *Ukryty wymiar*, Warszawskie Wydawnictwo Literackie MUZA, Warszawa 2003.

² Schneider-Skalska G., *Zrównoważone środowisko mieszkaniowe; społeczne – oszczędne – piękne*, Wydawnictwo PK, Kraków 2012, p. 92.

³ Montgomery Ch., *Miasto szczęśliwe*, Wydawnictwo Wysoki Zamek, Kraków 2015.

³ Montgomery Ch., *Miasto szczęśliwe*, Wydawnictwo Wysoki Zamek, Kraków 2015.

⁴ Gyurkovich J., W poszukiwaniu miejskości – przestrzeń przyjazna, w: *Czasopismo Techniczne/ Architektura*, nr 2–A /2010, s. 133.

⁵ 3:0 landschaftsarchitektur, *Park Monte Laa*, <http://www.3zu0.com/urbanes/detail/park-monte-laa.html>, (odsłona z dnia 11.01.2017)

⁶ Alina Drapella-Hermansdorfer, „Monte Laa-wielkomijskie przedmieście”, w *XII Seminarium z cyklu: „Krajobrazy XXI wieku: idee, strategie, realizacje” Austria, Włochy 12-18/19 września 2015*, Raport serii SPR nr. W1A/S-013/15, Wydział Architektury Politechniki Wrocławskiej, 2015.

⁷ <http://www.landezine.com/index.php/2009/07/park-monte-laa> (odsłona z dnia 12.01.2017).

⁸ Informacja na temat zespołu na podstawie obserwacji własnych oraz <http://garnizon.pl/garnizon.html> (odsłona z dnia 13.02.2018).

⁹ Odniesienie autorki do „multifunkcyjnej” dzielnicy Monte Laa w Wiedniu.

¹⁰ Montgomery Ch., *Miasto szczęśliwe*, Wydawnictwo Wysoki Zamek, Kraków 2015, s. 153.

¹¹ Gehl J., *Miasta dla ludzi*, Wydawnictwo RAM, Kraków 2017, s. 103.

¹² Badania dr Kuo pomagają zapewnić zdrowe środowisko życia dla mieszkańców miast, pokazując zalety zazieleniania w miastach. Jej badania pokazują, że zazielenianie miast zmniejsza agresję i przestępczość w centrach miast, zmniejsza objawy ADHD we wspólnotach różnej wielkości, promuje samodyscyplinę i osiągnięcia w nauce u dzieci oraz promuje zdrowie przez cały okres życia poprzez wzmocnienie ludzkiego układu odpornościowego. Określa również praktyki zrównoważonego krajobrazu dla wszystkich krajów federalnych w Stanach Zjednoczonych i na całym świecie, źródło: <https://nres.illinois.edu/directory/fekuo> (odsłona z dnia 13.02.2018).

¹³ Stachura E., Środowisko mieszkaniowe w Polsce. Ocena, oczekiwania, aspiracje, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków 2013, s. 142-143.

¹⁴ Gehl J., *Miasta dla ludzi*, Wydawnictwo RAM, Kraków 2017, s. 180.

LITERATURA

Chmielewski Jan Maciej, *Teoria urbanistyki w projektowaniu i planowaniu miast*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2001, Drapella-Hermansdorfer Alina, Monte Laa-wielkomijskie przedmieście, [w:] *XII Seminarium z cyklu: „Krajobrazy XXI wieku: idee, strategie, realizacje” Austria, Włochy 12-18/19 września 2015*, Raport serii SPR nr W1A/S-013/15, Wydział Architektury Politechniki Wrocławskiej, Wrocław 2015, Foester Wolfgang, *Housing in Vienna. Innovative, social and ecological*, Architekturzentrum Wien, Wiedeń 2008, Gehl Jan, *Życie między budynkami*, Wydawnictwo RAM, Kraków 2009, Gehl Jan, *Miasta dla ludzi*, Wydawnictwo RAM, Kraków 2017, Gyurkovich Jacek, *W poszukiwaniu miejskości – przestrzeń przyjazna*, w: *Czasopismo Techniczne*, nr 2–A/2010, s. 131–43, Hall E., *Ukryty wymiar*, Warszawskie Wydawnictwo Literackie MUZA, Warszawa 2003, Lynch Kevin, *Obraz miasta*, Wydawnictwo Archiwolta Michał Stępień, Kraków 2011, Montgomery Charles, *Miasto Szczęśliwe*, Wysoki Zamek, Kraków 2016, Schneider – Skalska Grażyna, *Kształtowanie zdrowego środowiska mieszkaniowego. Wybrane zagadnienia.*, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków 2004, Schneider-Skalska Grażyna, *Zrównoważone środowisko mieszkaniowe; społeczne – oszczędne – piękne*, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków 2012, Stachura Ewa, Środowisko mieszkaniowe w Polsce. Ocena, oczekiwania, aspiracje, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków 2013 <http://www.3zu0.com/urbanes/detail/park-monte-laa.html> (odsłona z dnia 11.01.2017) <http://www.landezine.com/index.php/2009/07/park-monte-laa> (odsłona z dnia 12.01.2017) <http://www.hollein.com/eng/Architecture/Nations/Austria/Monte-Laa-Porr-Tuerme> (odsłona z dnia 11.01.2017) <http://garnizon.pl/garnizon.html> (odsłona z dnia 13.02.2018) <https://nres.illinois.edu/directory/fekuo> (odsłona z dnia 13.02.2018)

⁴ Gyurkovich J., W poszukiwaniu miejskości – przestrzeń przyjazna, w: *Czasopismo Techniczne/ Architektura*, nr 2–A /2010, p. 133.

⁵ 3:0 landschaftsarchitektur, *Park Monte Laa*, <http://www.3zu0.com/urbanes/detail/park-monte-laa.html>, (retrieved on 11.01.2017)

⁶ Alina Drapella-Hermansdorfer, „Monte Laa-wielkomijskie przedmieście”, in *XII Seminarium z cyklu: „Krajobrazy XXI wieku: idee, strategie, realizacje” Austria, Włochy 12-18/19 września 2015*, Raport serii SPR iss.. W1A/S-013/15, Wydział Architektury Politechniki Wrocławskiej, 2015.

⁷ <http://www.landezine.com/index.php/2009/07/park-monte-laa> (retrieved on 12.01.2017).

⁸ information about the complex based on the author’s own observations and <http://garnizon.pl/garnizon.html> (retrieved on 13.02.2018).

⁹ The author’s reference to the “multifunctional” district of Monte Laa in Vienna.

¹⁰ Montgomery Ch., *Miasto szczęśliwe*, Wydawnictwo Wysoki Zamek, Kraków 2015, p. 153.

¹¹ Gehl J., *Miasta dla ludzi*, Wydawnictwo RAM, Kraków 2017, p. 103.

¹² Dr. Kuo’s work helps cities provide a healthy human habitat for their residents by showing the benefits of urban greening. Her research shows that urban greening reduces aggression and crime in inner cities, reduces ADHD symptoms in communities of all sizes, promotes self-discipline and academic achievement in children, and promotes health across the lifespan by boosting the human immune system. She also defines sustainable landscape practices for all federal lands in the United States and internationally, source: <https://nres.illinois.edu/directory/fekuo> (retrieved on 13.02.2018).

¹³ Stachura E., Środowisko mieszkaniowe w Polsce. Ocena, oczekiwania, aspiracje, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków 2013, p. 142-143.

¹⁴ Gehl J., *Miasta dla ludzi*, Wydawnictwo RAM, Kraków 2017, p. 180.

BIBLIOGRAPHY

Chmielewski Jan Maciej, *Teoria urbanistyki w projektowaniu i planowaniu miast (Urban planning theory in the design and planning of cities)*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2001, Drapella-Hermansdorfer Alina, Monte Laa-wielkomijskie przedmieście (Monte Laa – a downtown suburb), [in:] *XII Seminarium z cyklu: „Krajobrazy XXI wieku: idee, strategie, realizacje” Austria, Włochy 12-18/19 września 2015*, Raport serii SPR iss. W1A/S-013/15, Wydział Architektury Politechniki Wrocławskiej, Wrocław 2015, Foester Wolfgang, *Housing in Vienna. Innovative, social and ecological*, Architekturzentrum Wien, Wiedeń 2008, Gehl Jan, *Życie między budynkami (Life Between Buildings)*, Wydawnictwo RAM, Kraków 2009, Gehl Jan, *Miasta dla ludzi (Cities for People)*, Wydawnictwo RAM, Kraków 2017, Gyurkovich Jacek, *W poszukiwaniu miejskości – przestrzeń przyjazna (In search of urbanity – friendly space)*, in: Technical Transactions, iss. 2–A/2010, p. 131–43, Hall E., *Ukryty wymiar (Hidden Dimension)*, Warszawskie Wydawnictwo Literackie MUZA, Warszawa 2003, Lynch Kevin, *Obraz miasta (Image of the City)*, Wydawnictwo Archiwolta Michał Stępień, Kraków 2011, Montgomery Charles, *Miasto Szczęśliwe (Happy City)*, Wysoki Zamek, Kraków 2016, Schneider – Skalska Grażyna, *Kształtowanie zdrowego środowiska mieszkaniowego. Wybrane zagadnienia. (Shaping a healthy housing environment. Selected problems)*, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków 2004, Schneider-Skalska Grażyna, *Zrównoważone środowisko mieszkaniowe; społeczne – oszczędne – piękne (Sustainable housing environment; social, economic – beautiful)*, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków 2012, Stachura Ewa, Środowisko mieszkaniowe w Polsce. Ocena, oczekiwania, aspiracje (*The housing environment in Poland. Evaluation, expectations, aspirations*), Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków 2013 <http://www.3zu0.com/urbanes/detail/park-monte-laa.html> (retrieved on 11.01.2017) <http://www.landezine.com/index.php/2009/07/park-monte-laa> (retrieved on 12.01.2017) <http://www.hollein.com/eng/Architecture/Nations/Austria/Monte-Laa-Porr-Tuerme> (retrieved on 11.01.2017) <http://garnizon.pl/garnizon.html> (retrieved on 13.02.2018) <https://nres.illinois.edu/directory/fekuo> (retrieved on 13.02.2018)